

ZAŠTO NE SMIJEMO ZABRANITI UVOZ FRANCUSKIH SIREVA

Umjesto da nesposobna za krupne strukturne reforme bar liberalizira tržišta, Vlada prijeti zabranom uvoza sira. Sitnica, ali šalje se loš signal inozemstvu da se zatvaramo, a domaćim proizvođačima da se neefikasnosti mogu rješavati zabranama

PIŠE **KATARINA OTT**,
ravnateljica Instituta za
javne financije

Iako je zbog poboljšanja poslovnog okoliša i razvoja financijskog sektora regija postala otpornija na negativna vanjska kretanja, još uvijek joj predstoje opsežne reforme i teški izazovi. Veliki neformalni sektor ukazuje na rigidnost tržišta rada. Sudstvo nije kadro osigurati vladavinu prava u ključnim pitanjima kao što je podržavanje ugovora i likvidacija poduzeća. Nedovoljno sposobne javne uprave ograničavaju brzinu reformi, isporuku javnih usluga i prihvataj investicija u području oskudne javne infrastrukture. Veliki dio javnog sektora, posebice komunalne usluge, mora se modernizirati i privatizirati. Zbog nedovoljne štednje bankarski sektor se pretjerano oslanja na vanjske izvore financiranja kako bi nastavio razvoj i modernizaciju, što ga u sadašnjim okolnostima može učiniti itekako ranjivim. Sažetak je to nedavnog izvještaja Europske komisije o zapadnom Balkanu: "The Western Balkans in Transition", 2009.

I u Hrvatskoj je ekonomski rast potican snažnom domaćom potražnjom na temelju kredita i rasta plaća. Nijedna od država zapadnog Balkana, pa ni Hrvatska, nije neto izvozom pridonijela rastu BDP-a. Za razliku od novih članica EU proizvodne investicije, osim građevinarstva, nisu bile značajne. Zbog oskudnog ulaganja u sofisticirane tehnologije, niske produktivnosti i niske stope zaposlenosti, usprkos priličnom ekonomskom rastu, regionalni prosjek BDP-a po stanovniku tek je 20 % prosjeka EU-27. Hrvatska s prosjekom preko 50 % stoji najbolje.

Fiskalni položaj zapadnog Balkana nije blistav. Porezni prihodi su rasli, ali zbog previsoke javne potrošnje zemlje su se i dodatno zaduživale. Sada im prijeti smanjivanje domaće potrošnje te pad poreznih prihoda i ekonomske aktivnosti; državne blagajne se suo-

čavaju s višim troškovima domaćeg i stranog kapitala za održavanje likvidnosti i otplate dugova; vlade su izložene političkim pritiscima da zaštite socijalna prava i plaće u javnom sektoru nauštrb javnih kapitalnih izdataka te bi se kvaliteta javne potrošnje mogla pogoršati.

Financijski sektor se munjevitom razvijao. Zahvaljujući razvoju financijskog sektora ostvaren je značajan rast domaćih kredita, a nagli porast kredita stanovništvu ukazuje na sklonost banaka da radije kreditiraju potrošnju od proizvodnje i investicija. Iako poduzeća snose najveći dio kredita, njihov udio se smanjuje, pa u Hrvatskoj 2008. iznosi tek 44 %, što ugrožava izgleda za ekonomski rast i za urednu otplatu dugova.

Globalna je kriza brže pogodila zemlje s jačim trgovinskim i investicijskim vezama s EU pa je zbog najveće integriranosti, u Hrvatskoj prvoj, već u trećem kvartalu 2008. smanjena domaća potrošnja i usporen ekonomski rast. Kriza se širi i na slabije integrirane zemlje pa sad sve moraju poduzimati neke mjere, no zbog ograničenja i monetarne i fiskalne politike prostor za djelovanje vrlo je ograničen.

Fiskalna politika je pred posebno značajnim izazovima u 2009. i 2010. Sve zemlje imaju velike vanjske neravnoteže i deficit tekućeg računa platne bilance. Fiskalna poboljšanja kad ih je i bilo rezultat su veće naplate poreza, a ne smanjivanja rashoda. Udio potrošnje u BDP-u se čak i povećavao (Crna Gora, Srbija, BiH). Zbog smanjivanja prihoda upitna su i izvršenja proračuna 2009. i 2010. Vlade se trebaju usredotočiti na prilagodbe javne potrošnje kako bi izbjegle istiskivanje privatnog sektora s domaćeg i stranog tržišta kapitala. Samo oprezne fiskalne politike mogu potaknuti povjerenje u tržište i pridonijeti oporavku. Upotreba vanjskih sredstava više nije moguća kao dosad pa se treba okrenuti održivom

rastu - poticanju domaće štednje i boljoj preraspodjeli oskudnih sredstava, pogotovo u zemljama u kojima je nedovoljno reformirani javni sektor i dalje veliki dio ekonomije.

Ukratko, sadašnja bi kriza mogla ozbiljno utjecati na zapadno-balkanske zemlje jer znači izazov dosadašnjem modelu rasta utemeljenom na negativnoj domaćoj štednji i investicijama, jeftinom inozemnom kapitalu, niskom ulaganju u opremu i strojeve te slabom izvozu. Financiranje domaćeg rasta bit će sve teže pa su neophodne prilagodbe vanjskih neravnoteži uz opreznije politike. Brže strukturne reforme, fleksibilizacija tržišta rada i liberalizacija tržišta roba i usluga, uz slobodnu prilagodbu cijena te efikasnija javna potrošnja, povećali bi konkurentnost u privlačenju kapitala kad nastupi oporavak svjetskog gospodarstva. Sve već poznato, zar ne?

A je li to poznato i hrvatskoj Vladi? Izgleda da nije. Umjesto da nesposobna za krupne strukturne reforme bar liberalizira tržišta, Vlada prijeti zabranom uvoza sira. Nije tu riječ ni o velikim količinama ni o velikim novcima, ali šalje se loš signal inozemstvu da se zatvaramo, a domaćim proizvođačima da se neefikasnosti mogu rješavati zabranama. ■